

Paradigma'nın Gündemindekiler

N. Berdyaev, İnsanın Kaderi

Kant, Saf Aklın Eleştirisi

G. Steiner, Babil'den Sonra: Dilin ve Tercümenin Boyutları

Joseph Rouse, Bilgi ve İktidar/Bilimin Politik Felsefesine Doğru

M. Sheikh, İslâm Felsefesi Terimleri Sözlüğü

Robert A. Nisbet, Sosyolojik Gelenek

Hugh J. Silverman, Tekstüalitelere

Ralph Waldo Emerson / Denemeler ve Konuşmalar

W. T. Jones, Batı Felsefesi Tarihi (III, IV ve V. Cilt)

Dermot Moran, Fenomenolojiye Giriş

Paul Ricoeur, Yorumların Çatışması (II. cilt)

Bryan Magee, Wagner ve Felsefe

Heidegger'in Çocukları

Hannah Arendt, Karl Löwith
Hans Jonas ve Herbert Marcuse

Richard Wolin

Heidegger'in Çocukları / Hannah Arendt, Karl Löwith, Hans Jonas ve Herbert Marcuse
(Princeton University Press, 2001)

Yazan
Richard Wolin

Türkçesi
Hüsamettin Arslan

Editör
Ekrem Ayıldız

Bu kitabın Türkçe yayın hakları **Akcalı Telif Hakları Ajansı** kanalıyla **Princeton University Press**'ten alınmıştır ve **Paradigma Yayıncılık**'a aittir; hiçbir bölümü yayıncının izni olmaksızın fotokopi ve kompüter dahil hiçbir elektronik ya da mekanik araçla yeniden üretilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. Baskı, Paradigma, İstanbul, Mart 2012

Dizgi-Mizanpaj
Hülya Aşkın Bilen

Kapak
Bakış Grafik

Baskı
Eren Ofset

ISBN: 978-975-7819-83-7

Paradigma Felsefe Serisi: 57

1. Alman felsefesi; 2. Martin Heidegger ve Nazizm;
3. Hannah Arendt; 4. Karl Löwith; 5. Hans Jonas;
6. Herbert Marcuse; 7. Heidegger İhtilafı;
8. Varlık ve Zaman; 9. Nazizm ve Yahudiler.

PARADİGMA YAYINCILIK

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Yücer Han No: 42/3-5 – 34110Yücer Han No: 42/3-5 – 34110
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0 212) 528 19 28
Faks: (0 212) 526 81 52
www. paradigmakitap.com
info@paradigmakitap.com

Heidegger'in Çocukları

Hannah Arendt, Karl Löwith
Hans Jonas ve Herbert Marcuse

Richard Wolin

Türkçesi
Hüsamettin Arslan

Richard Wolin:

2000 yılından beri New York, City Üniversitesi Graduate Center'da karşılaştırmalı edebiyat ve tarih profesörü; daha önce Rice Üniversitesinde çalışmıştı. Postmodernizme Platoncu saldırıları ve özellikle de Nietzsche ve Heidegger eleştirileriyle ünlü. Çok sayıda makalesi dışındaki eserleri: *Walter Benjamin: An Aesthetic of Redemption* (1982); *The Politics of Being: The Political Thought of Martin Heidegger* (1990); *The Heidegger Controversy: A Critical Recorder* (1991) (editörlüğünü yapmıştır); *Karl Löwith, Martin Heidegger and European Nihilism* (1995; yazar bu metnin editörü); *The Terms of Cultural Criticism: The Frankfurt School, Existentialism and Postmodernism* (1992); *The Seduction of Unreason: The Intellectual Romance with Fascism from Nietzsche to Postmodernism* (2004); *The Wind from the East: French Intellectuals, The Cultural Revolution, and the Legacy of the 1960s* (2010); *Labyrinths: Explorations in the Critical History of Ideas* (1995; yazar bu metnin editörü).

Hüsamettin Arslan:

1956 Mesudiye-Ordu doğumlu. Halen Uludağ Üniversitesi Fen-Ed. Fakültesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü mezunu. Aynı bölümde yüksek lisans yaptı. Doktora aşamasında alan değiştirdi ve "bilgi sosyolojisi ve bilim sosyolojisi" konulu doktora tezini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde yaptı. *Epistemik Cemaat/Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi* (Paradigma, 1992; ikinci baskı 2007) bilim sosyolojisi alanında Türkiye'de yapılmış ilk akademik çalışmadır. Yegâne entelektüel hobisi felsefe okumak. Arslan'ın akademik dergilerde yayınlanan yazıları dışında yayınlanmış bir kitabı daha var: *Jön-türkler, Jönkürtler, Muhafazakârlar/Meçhul Okurla Söyleşiler* (Paradigma, 2009).

Derleme ve çeviri: *İnsan Bilimlerine Prolegomena/Dil, Gelenek, Yorum* (Paradigma, 2002); *Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler* (Paradigma, 2002); *Retorik, Hermeneutik ve Sosyal Bilimler* (Paradigma, 2002);

Çevirileri: I. Lakatos ve A. Musgrave (ed.), *Bilginin Gelişimi ve Bilginin Gelişimiyle İlgili Teorilerin Eleştirisi* (Paradigma, 1992); Chalmers, A., *Bilim Dedikleri* (ilk baskı 1992; gözden geçirilmiş baskı Paradigma 2007); Barnes, B., *T.S. Kuhn ve Sosyal Bilimler* (gözden geçirilmiş baskı, Paradigma, 2008); John W. Murphy, *Postmodern Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri* (Paradigma, 2000); Ellul, J., *Sözün Düşüşü* (Paradigma, 3. baskı, 2012); Woolgar, Steve, *Bilim: Bilim İdesi Üzerine Sosyolojik Bir Deneme* (Paradigma, 1999); Falzon, C., *Foucault ve Sosyal Diyaloğ* (Paradigma, 2001); Toulmin, S., *Kozmopolis* (Paradigma, 2002); W. J. T. Mitchell, *İkonoloji: İmaj, Metin, İdeoloji* (Paradigma, 2005); Gadamer, H.-G., *Hakikat ve Yöntem I ve II* (İsmail Yavuzcan'la birlikte, Paradigma, 2008-2009); Kearney, Richard, *Çağdaş Filozoflarla Söyleşiler* (Paradigma, 2010). Kathleen M. Wheeler, *Romantizm, Pragmatizm ve Dekonstrüksiyon* (Paradigma, 2011); Zimmerman, Michael E., *Heidegger: Moderniteyle Hesaplaşma/Teknoloji, Politika, Sanat* (Paradigma, 2011). Thomson, Iain D., *Heidegger: Ontoteoloji/Teknoloji ve Eğitim Politikaları* (Paradigma, 2012). Wolin, R. *Heidegger'in Çocukları* (Paradigma, 2012).

Minnet ve hayranlık hislerimle Habermas'a

Endişelenmeyin Alman cumhuriyetçiler; Kantçı eleştiri, Fichteci tranzandantal idealizm ya da hatta doğa felsefesi kendisini öncelediği için Alman devrimi artık pürüzsüz ve mutedil şekilde gerçekleşemez. Bu teorilerle devrimci güçler, dünyayı yalnızca dehşet ve korkuyla doldurarak zincirlerini kıracakları günde bekledikleri şeyi inşa etmişlerdir. Kantçılar fenomenal dünyada bile merhametle gerçekleştirebilecekleri hiçbir şey istemeyen kişiler gibi görünüyor; Onlar, Avrupamızın toprağını geçmişin bütün köklerini yok etmek için kılıç ve balta ile merhametsizce parçalayacaklar. Silahlı Fichteciler geliyor; iradelerinin fanatizmini ne korku ne de bencillik sınırlayabilir. ... Doğa filozofları; kendilerini bizatihi yıkım faaliyetiyle özdeşleştirerek her Alman devrimine fiilen katılacak doğa filozofları herkesten çok daha dehşet verici olacak. Kantçının elleri hızlı ve sağlam vurur; çünkü kalbini harekete geçiren şey herhangi bir geleneksel kutsal değildir; Fichteci nasıl aslında fiilen varolmadığı gerekçesiyle tehlikeye meydan okuyorsa, aynı şekilde doğa filozofu da doğanın asli güçleriyle ittifakından dolayı dehşet saçacaktır. O kadim Alman panteizminin demonik/şeytani güçlerini alt edecek ve kadim Almanlar arasında rastladığımız bu muharebe tutkusu onda alevlenecektir.

Heinrich Heine

History of Philosophy and Religion in Germany (1834)

İçindekiler

Önsöz	XIII
-------------	------

PROLOG

“Todesfuge” ve “Todtnauberg”	XXI
------------------------------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş:

Felsefe ve Aile Romansı	
-------------------------------	--

İKİNCİ BÖLÜM

Alman - Yahudi Diyalogu:

Yanlış Anlamanın Yol İstasyonları	21
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hannah Arendt: *Kultur*,

“Düşüncesizlik” ve Polis’e Özlem	35
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Karl Löwith:

Modern Nihilizme Stoacı Tepki	87
-------------------------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hans Jonas:

Hayatın Filozofu	127
------------------------	-----

ALTINCI BÖLÜM

Herbert Marcuse:

Varoluşçu Marksizmden Sol Heideggerciliğe 165

YEDİNCİ BÖLÜM

Arbeit Macht Frei:

Alman “Yolu” nun Filozofu Olarak Heidegger 215

ARASÖZ

Varlık ve Zaman:

Başarısız Şaheser? 251

Sonuç 287

İndeks 293

Önsöz

On yıl önce Martin Heidegger'in politik düşüncesi üzerine bir kitap yazdım: *Varlık Politikaları* [*The Politics of Being*].¹ O sırada Heidegger'le ilgili sorunlara daha fazla enerji harcamak aklımın ucunda bile yoktu. Fakat giderek şu apaçık hale geldi: eğer zamanımızda politika ile fikirler tarihi arasındaki mukadder kesişme hattıyla ilgileniyorsanız, işkence niteliğindeki bütün karmaşıklığıyla Heidegger "örneği" ile yüzleşme kaçınılmazdır. Ben bu yüzden — o sıradaki farklı eğilimlere aykırı şekilde — filozofun Nazi davasına iştirakinin, amaçlı ya da önceden tasarlanmış olmaktan uzak, özellikle Alman entelektüel geleneklerinde, Heidegger'in kendisinin açıkça bir tür varisi olduğunu açıkça itiraf ettiği Alman entelektüel geleneklerinde derin kökleri bulunduğunu öne sürdüm. Niyetim Heidegger "ile yetinmek" değil, yorumcuları düşüncesinin derin tarihsel-politik boyutuna uyandırmaktı. Birçok *Alman* eleştirmen ve müride göre bu sözde derin boyut kültürel ve lengüistik/dilsel nedenlerle aşığı yukarı apaçık ve dolayısıyla tartışma götürmezdi. Atlantik'in bu tarafında, Heidegger'in felsefesinin tarihdışı ve metne-bağlı yorumlarının hakimiyeti yüzünden, böylesi iddialar tartışmaya çok açıktı ve bazı çevrelerde de hoş karşılanmıyordu.

¹ *The Politics of Being: The Political Thought of Martin Heidegger* (New York: Columbia University Press, 1980).

O sırada, Heidegger'i Kuzey-Amerika'da ilk kabul-dalgası büyük bir paradigma değişmesine maruz kalmıştı. Gençlik dönemi "varoluşçu" (existential) Heidegger'in huşu yüklü tefsirinin (exegesis) zamanı geçmişti. Bunun yerini, Amerikalı yorumcuların tahayyül dünyasını işgal eden "Hümanizm Üzerine Mektup"un ("Letter on Humanism") yazarı olgun Heidegger, bir zamanlar "*akılın düşüncenin en büyük düşmanı olduğunu*" deklare etmiş bulunan boyun eğmez "insan" ve "akıl" eleştirmeni almıştı. Batılı ideallere bağlılık soğuk-savaş sinizmi (cynicism) ve Vietnam'daki kıyamet nedeniyle bütün zamanların en düşük seviyesindeydi. Heidegger'in "akla" ve "modernite"ye "Varlık" ve "*poesis*" adına felsefi saldırısı daha genç araştırmacılar kuşağının yabancılaşmış yönelimiy-le şaşırtıcı bir uyum içindeydi. Heidegger'in ilhamını pre-Sokratiklerden ve "aslı olandan" alan güçlü eleştirisinin "akla" ve kendisine eşlik eden dehşete düşürücü olaylar ve katastroflarla birlikte modern çağa "veda" etmek isteyen eli kulağında bir postmodern *Zeitgeist*'la dikeş gerektirmeksizin uyuşması ironiktir. Bu yüzden, Heidegger ile postmodernizm arasında tuhaf bir uyumlu evlilik gerçekleşmişti; ortodoks Marxist dogmatiklerin düş kırıklığına uğrattığı Fransız entellektüellerin Heideggercilikte modern Batı'nın çok daha insafsız ve unutulmaz bir eleştirisini buldukları Paris'te kıyılmış bir evlilik. Kuzey Amerika kıtası filozofları arasında bu entelektüel mod sonunda güçlü bir yeni *Heideggerci Derridacılar* ya da *Derridacı Heideggerciler* tipi üreterek Heidegger ile Derrida arasında egzotik bir birlik doğurdu. O sırada ben bu yeni tipin hafifmeşrepliğinin Heidegger'in doktrinlerinin politik imaları üzerinde kafa patlatma girişimlerini nasıl engellediğinin pek farkında değildim.

Varlık Politikaları'nın [*The Politics of Being*] yayınlanmasından kısa bir süre sonra çıktığım yolu bir dokümanter tamamlayıcı metinle, yani *Heidegger İhtilafı: Eleştirel Metinler* [*The Heidegger Controversy: A Critical Reader*] ile katetmeye karar verdim.² Amacım Heidegger'in (hâlâ tercüme edilmemiş olmaları dikkate değer) 1930'lardaki anahtar politik metinlerini, talihsiz politikaya katılımının felsefeye düşen payıyla ilgili kavrayışlı yorumlarıyla birlik-

² *The Heidegger Controversy: A Critical Reader*, 2nd ed. (Cambridge: MIT Press, 1993).

te İngilizce-konuşan okurlar için ulaşılabilir kılmaktı. Jacques Der-rida kısa bir mülakatla (ilk yayıncı yeniden basılması konusunda izin vermiş olmasına rağmen) bu metinde yer almayı ısrarla reddettiğinde *Heidegger İhtilafı*'nın bizatihi kendisi ihtilafın nesnesine dönüştü.

Yayınlanan tartışma aysbergin suyun yüzündeki görünen kısmıydı yalnızca elbette. Bilinegeldiği şekliyle “L’Affaire Derrida”/ “Derrida Olayı” Freud’un söyleyebileceği gibi, aşırı bir güç gösterisiydi (overdetermined). Açıkça ortaya çıktığı üzere, Derrida ve taraftarları bu olayı haklı ya da haksız şekilde dekonstrüksiyonun şöhretine zarar veren muhtelif olaylara karşılık vermek için kullandı: ilkin Derrida’nın baş translantik çanak tutucusunun (benefactor) kendisinin bir işbirlikçi olarak Nazi işgali altındaki Belçika’yla işbirliği yaptığının ortaya çıkmasına yol açan de Man olayı; sonra da Heidegger’in Naziler adına yürüttüğü faaliyetlerin — Heidegger ile sadık bir müritler takımının onyıllarca başarıyla savuşturmaya çalıştığı yaltaklanamaların — derinliği ve kapsamıyla ilgili ifşalar. Fakat Victor Farias ile Hugo Ott’un emek mahsulü biyografilerinin yayınlanmasının desteklediği daha yakın zamanlardaki suçlamalar hem reddedilemez hem de sahiden töhmet altında bırakıcı görünüyor. Bir metafizik ve akıl eleştirisi olarak “dekonstrüksiyon” Heideggerci şeceresini açıkça itiraf ettiği için, kendisini yükselen politik sorgulama dalgasının ortasında buldu. Sonunda “L’Affaire Derrida” “kültürel sol”da tuhaf bir referanduma sürüklenerek başkalaşım geçirdi. Postmodernizm müptelaları tercihlerini, kötülüyecilerinin kafalarını kendileri açısından uzan zamandır meşgul eden Derrida’dan yana kullanmakla karşı karşıya kaldılar. Üzüntü verici, fakat bekleneceği üzere bizim moda-yüklü araştırma *Zeitgeist*’ımızda, entelektüel bağımsız vaziyet alışlar nadir ve seyrektr.

Her zaman olduğu gibi yükselen suçlamalar ve karşı-suçlamalar dalgasının ortasında zarar gören şey Heidegger’in felsefi mirasının değerlendirilmesiyle ilgili merkezî içerik sorunlarıydı. Jean Baudrillard’ın ifadesini kullanmak gerekirse, aslında gerçek bir tartışmanın asla gerçekleşmediği esefle söylenebilir.

Varlık Politikaları ve *Heidegger İhtilafı* adlı kitaplarımı izleyen *Heidegger’in Çocukları* Heidegger’in belirsiz ve güçlü entelektüel mi-

rasını ciddiyetle ele alma çabamın son bölümüdür. *Heidegger'in Çocukları* kısmen Harold Bloom'un "etki endişesi" diye adlandırdığı şeyle ilgili bir incelemedir. Dört kahramanımın — Hannah Arendt, Karl Löwith, Hans Jonas ve Herbert Marcuse — dördü de Yahudiydi ve aynı zamanda bir süreliğine "inanmış Heideggerci" idiler. Politik soldan konuşan Herbert Marcuse bile artık düşmüş durumdaki Ustası'nı putlaştırmaya devam etmiştir. O hayatının sonlarında Freiburg'a, 1920'lerin sonlarında Heidegger'le birlikte çalıştığı yere dönme ve izleyicilerin hayranlıkla baktığı Heidegger'le birlikte bir konferans verme rüyası görmüştü.³ Kahramanlarımdın dördü de kendi çaplarında büyük filozoflar haline gelecekler ve gençlikleri sırasındaki felsefi bağlılıklarını Heidegger'in düşüncesinde 1933 do-laylarında gerçekleşen "totaliterizme dönüş"le nasıl uzlaştıracakları problemiyle karşı karşıya kalacaklardı. Dahası, dördü de kendilerini Yahudi değil asimile olmuş Almanlar olarak görüyorlardı. Fakat bu kendini-kavrayış tarzı 1930'larda Alman politikalarının benimsediği — anti-Semitik yönelim bir yana — antidemokratik yönelimin defalarca testine maruz kalacaktı.

Yedinci Bölüm "*Arbeit Macht Frei*: Alman 'Tarzı' Filozof Olarak Heidegger"de, açıkça sıkıntı verici Heidegger ve politika sorununa döndüm. Filozofun 1934 baharında Freiburg Üniversitesi'nin Nazi rektörü olarak istifasını müteakiben verdiği büyüleyici derslerin yakın zamanlarda yayınlanması politik düşüncesinin yeniden değerlendirilmesine vesile oldu. Üniversite katologunda "Logik/Mantık" (anlaşılabacağı üzere bu büyük bir isimlendirme hatasıdır) semineri olarak ilan edilen dersler Heidegger'in Nazizmin "ontolojik önemi-ne" ilişkin sistematik refleksiyonlarını, yani hareketin "asli/temel" öneminin Heidegger'in "Varlığın tarihi" pozisyonundan bakarak yaptığı değerlendirmelerini içerir. Bu malzeme duruma bağlı düşüncelerini değil — Heidegger daha önce Rektörlük'ten istifa ettiği için artık gerçek hislerini gizlemesine ve rejimi dikkate almasına gerek kalmamıştı — Heidegger'in kendi pozitif "metapolitik" pozisyonunun sistematik ifadesini içermesi ölçüsünde anlamlıdır. Nazi risalesi olmaktan uzak bu dersler, Nazizm ile Heidegger'in kendi

³ Bu anekdotu bana Almanya'da Marcuse'nin yakın dostu bir filozof anlattı.

egzistensiyalizm/varoluşçuluk felsefesi arasındaki örtülü ilişkileri açıkça ortaya koyacak anahtar politik kavramların birçoğunu — “Volk,” “emek/iş,” “tarihsellik” — uzun uzun tartışır.

Elinizdeki kitap birbirinden bağımsız, fakat yeni de birbiriyle bağlantılı birçok projeden doğdu. Bölümlerinin ikisi — “Hannah Arendt: *Kultur*, ‘Thoughtlessness,’ and Polis Envy” ve “Hans Jonas: Hayat Filozofu” — ilkin *The New Republic*’te makale olarak yayınlanmıştır. Her ikisi de önemli ölçüde yeniden gözden geçirilmiştir. *The New Republic*’in metin editörü Leon Wieseltier’e bir zamanların dev felsefi temalarını genel eğitilmiş kamuya aktarma yeteneğine güveninden dolayı derin bir minnet borcum var. *The New Republic* için üstlendiğim yükümlülükler entelektüel iletişim erdemleri bakımından zorlayıcı uygulamalar oldu. Onlar bana araştırmada uzmanlaşmanın — uzmanlaşmada önemli olan şey, bir avuç meslektaş erbabıyla etkileşimde bulunma yetisidir — zayıflıklarını (yapıcı anlamda) unutmama katkıda bulundu. Uzmanlık eğitiminin hiç şüphesiz erdemleri ve önemli bir yeri vardır; fakat o aynı zamanda daha genel kamusal önemi bulunan sorunlara vukufu kolayca yitirebilir. Günümüzün akademisinde uzmanlaşma — çoğu tartışma engelleyici bir dilsel umuma kapallılığı takviye eder — gizliliği/kapallılığı kötürümleştiren bir kendini-gettolaştırma tipine yol açmıştır. Mevcut durumun ironilerinden biri, akademik solun “ilgi /uygunluk” erdemlerini seslendirerek bir söylem hermetizmi/kapanması tipi etrafında dönerek savunmaya geçmiş olmasıdır. Tedarik edebileceği hakikat kırıntıları ne olursa olsun bu söylemin inatçı retorik nüfuz edilemezliği nedeniyle peşinen kaybetmesi ironiktir.

Aynı ölçüde bu projeyi sıkıntı verici nüve halindeki başlangıcından itibaren besleyerek büyüten Princeton Üniversitesi’ndeki editörüm Brigitta van Rheinberg’e de müteşekkirim. Başlangıçta bu kitabı birbiriyle gevşek şekilde bağlantılı bir denemeler serisi olarak düşünmüştüm. Nihai hedefi ve tutarlılığı büyük ölçüde Brigitta’nın mutedil ve tadında zorlamasının ürünüdür. Onun editöryel kılavuzluğu hep kafamda olmasaydı, nihai sonuç hiç kuşkusuz o ölçüde tatmin edici olamazdı. Yayın sorumlum (copyeditor) Jody James’e de dakikliğinden ve profesyonelliğinden dolayı teşekkür et-

mek isterim. Araştırma asistanım Martin Woesner'e elyazmaları konusundaki nüfuz edici yorumlarından dolayı teşekkürler.

Son olarak, kitabımın elyazmalarından oluşan ilk versiyonundaki vukuf yüklü feedback'i/geri bildirimi Dartmouth Üniversitesi'nden Michael Ermarth'tan ve Minnesota Üniversitesi'nden William Scheuerman'dan — her ikisi de Alman entelektüel geleneğinin hileleleri/oyunları ve karmaşaları konusunda çok tecrübeli kişilerdir — aldığımı itiraf etmek isterim. İkazları, farklı noktalarda, argümanımın anahtar boyutlarını yeniden düşünmeme katkıları dolayısıyla vazgeçilemez şeylerdi. Sonunda, kitabımın elyazması versiyonunda tespit edebildikleri güçlü ve zayıf noktalar bana çok gerekli bir dış mihenktaşı oldu.

Bu kitabı Jürgen Habermas'a adadım. Onunla ilk kez yirmi yıl önce, sonunda *İletişim Eylemi Teorisi* [*The Theory of Communicative Action*] adıyla iki cilt halinde yayınlanan dikkate değer bir konferanslar serisi sunduğu Berkeley'de karşılaşmıştım. Şahsen benim için ve eminim tıklım tıklım dolu konferans salonundaki başka herkes için de, bu konferanslar bir entelektüel dönüm noktasına işaret ediyordu. 1960'ların ürünü ve bir Hegelci-Marxist mürit olarak ben o zamana kadar *Negatif Diyalektik*'i [*Negative Dialectics*] bir felsefi kutsal buyruk tipi olarak gören iman etmiş bir Adornocuydum. Adorno'nun geç kapitalizmi "total olarak manipüle edilen bir dünya" ve bir "hile ve desise konteksti" olarak tasvir ederken neredeyse son sözü söylediğinden emindim. Habermas'ın modern sosyal teoriyi Durkheim'dan Parsons'a kadar yeniden inşasını dinlemek gerçeği görmeme neden oldu. Eleştirel Teoristlerin ilk kuşağının alanı istemeyerek dar şekilde "aklı" (à la Max Weber/ Max Weber tarzında) "enstrümental akıl"la ya da "pozitivizm"le özdeşleştirerek nasıl düşman kampa terkettiklerinin Habermas'ın uyarıcı sunumlarından hareketle farkına vardım. Kaldı ki, aynı zamanda demokratik toplumlardaki değerli reform, rekabet ve eleştiri potansiyellerine ilişkin yeni bir değerlendirmenin de farkına varmıştım — korkarım bu benim kuşağıma ait *compagnos de lutte*'un birçoğunun öğrenmesinin uzun zaman aldığı bir dersti.

On yıl sonra Profesör Habermas'la patikalarımızın tekrar birleşmesi, Frankfurt Üniversitesi Felsefe Bölümü'ndeki bir Alexander

von Humboldt Fellow'u olarak görevim sırasında akademik ev sahibi olarak hizmet etmeme yetecek kadar kadar güzel bir birleşmeydi. Bu yılda Alman entelektüel gelenekleri konusunda muhtemelen dile getirilemeyecek kadar çok şey öğrendim. Keza Heideggerci sorunlarla ilgili araştırmalarımın başladığı tarih de bu nödemdi. "Demokratik normların" Amerikalıların genellikle kuşku götürmez saydığı önemi konusunda kendi vatandaşı erkeklere ve kadınlara çok şey söyleyen adama bu ithaf devasa entelektüel ve kişisel bir borcu ödemenin en mutedil yoludur.

İzninizle, Profesör Habermas'ın halefi; üç yıl önce, "Heidegger'in Çocukları" hakkında bir kitap yazma tasarımı şekillenmeye başladığı bir zamana rastlayan Frankfurt'a dönüş yolculuğum sırasında (yine Humboldt Stiftung'un himayesinde) beni ağırlayacak kadar kibar Axel Honneth'in alicenaplığını teslim etme fırsatını kaçırmak istemem.

New York City, Temmuz 2001

Prolog

“Todesfuge” ve “Todtnauberg”

1967’de Yahudi şair ve Holokost’tan sağ kurtulan Paul Celan, Heidegger’i Almanya’nın Kara Ormanlar’ının kalbindeki ünlü kulübesinde ziyaret etti. Alman filozof yirminci yüzyıl egzistensiyalizminin kilometre taşlarından biri olan *Varlık ve Zaman*’ı kırk yıl önce orada yazmıştı.¹ Bu Heideggerci mümin için bu kulübe hâlâ zorunlu bir hac mekânıydı. Celan bir gün önce Freiburg Üniversitesi’nde aşırı ölçüde kalabalık bir dinleyiciler topluluğuna şiir okumuştı. Şair ile filozof bu okumayı müteakiben ilk kez buluştuklarında, bir gazeteci onlara bir arada fotoğraf çektirmelerini önerdi. Celan bunu reddetti. Bunu önleyen şey Heidegger’in Nazi geçmişiydi. Herşeyden önce, filozof politik hatalarını asla itiraf etmemişti. Heidegger’in felsefesine hayranlık duyduğu halde Celan filozofu, yeis ve üzüntüyle peşinden koştuğu politik bağışlamadan yoksun bıraktı. Celan biyografisti John Felstiner bu durumu şu şekilde özetler: “Hitler’in yönetiminde 1933-34’te Freiburg Üniversitesi’nde Rektör olan, 1935’te Nazizmin ‘derin ve büyük hakikatini’ deklare eden,

¹ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, trans. J. Macquerrrie and E. Robinson (New York: Harper and Row, 1962).

1936'da hâlâ mektuplarını *Heil Hitler!* imzasıyla bitiren, sınıflarını *Heil Hitler!* diye selamlayan ve gamalı haç rozetiyle caka satan, 1945'e kadar partiye aidat ödeyen adamla karşılaşmanın — böyle bir adamla karşılaşmanın, özellikle de Heidegger'in bu konuda sa-vaştan beri sessiz kaldığı dikkate alınrsa, gergin bir karşılaşma ol-duğu apaçıktır.”²

“Todtnauberg” şiirinde — bu şiiri Heidegger'in kulübe mahal-lini ziyaretinden sonra yazmıştır — Celan “ düşünen insandan çıkac-ak sözün umudu yüreğimde” ifadesini —bu bir pişmanlık ifadesi- dir — kulübe defterine nasıl kaydettiğini hatırlatır. Fakat umutları taştan bir sessizlik duvarıyla karşılaşmıştı. Filozofun dudakların- dan hiçbir pişmanlık ifadesi çıkmamıştı. Zaten gergin bir duruma ilave bir ironi ekleyelim: *Todt* Almanca ölüm demektir ve savaşı mü- teakip yazdığı “Todesfuge” (“Ölüm Fügü), Celan’a uluslararası şö- ret kazandıran şiiridir. Şiirin sonuna doğru eski bir toplama kampı sakini olan Celan şu harikulade tebliği yapar: “*Ölüm Almanya'dan bir Ustadır.*”³ Bu, Celan'ın parlak *oeuvre*'unun (eserinin) şimdiye ka- dar en fazla iktibas edilen kelimeleridir. Bu şiirin dikkat çekici giriş mısraları iktibas edilmeye değer:

Akşamleyn içtiğimiz şafak vaktinin siyah sütü
Gece içtiğimiz sütü öğlenleyn ve sabahleyn de içtik
İçtik de içtik
Gizleyemeyeceğin bir mezar kazdık havaya

Hiç kuşkusuz “Todesfuge” ile eski-Nazi Heidegger'in dağa çekilişi- nin adı arasındaki örtüşme dünya-bıkkını şair için sarsıcıydı. “Todt- nauberg”'in kompozisyonu bir ömür boyu tecrübenin negatif doğ- rulaması olarak duruyor olmalıdır. Birçok başka Merkezî Avrupalı Yahudi gibi Romanya-Bukovinalı Celan da bir çocuk olarak Alman

² John Feltsnier, *Paul Celan: Poet, Survivor, Jew* (New Haven: Yale University Press, 1995), 245.

³ Rudiger safranski'nin yakın zamanlarda kaleme aldığı başlığı şu: *Heidegger: Ein Me- ister aus Deutschland* (Munich: Hanser Verlag, 1994). İngilizce tercüme: *Martin He- idegger: Beyond Good and Evil* (Cambridge: Harvard University Press,, 1998). Celan- Heidegger karşılaşmasının farklı bir yorumu için bakınız: Richard Rorty, “A Master from Germany,” *New York Times Book Review* (3 May 1998): 12.

kültür geleneklerini iyice içselleştirmişti. Tıpkı Heidegger gibi o da Almanya’yı *Dichter und Denker* (Şairler ve Düşünürler) ülkesi/ulusu olarak görüyordu. Almanya *Geist*’in, *Bildung*’un, spiritüel derin değerleriyle ve kendini-geliştirme görevleriyle iftihar eden bir kültürün vatanydı. Almanlar Goethe’nin, Schiller’in ve Hölderlin’in — Alman klasisizmi çağında yerli Alman geleneklerini dünya edebiyatı düzeyine çıkaran şairlerin — ulusuydu. Ünlü denemesi *De l’Allemagne/Almanya’ya Dair*’de (1809) Madame de Staël yirmi yılı bulan savaş ve devrim yıllarını müteakiben, kendi yurttaşlarını Almanlar gibi olamamakla suçlar; çünkü Fransızlar dünyayı istila etme aptallığı dahil her tarzda politik aşırılıkla meşgulken, Almanlar klasik antikite günlerinden beri eşi benzeri görülmemiş bir edebî gelişme kaydetmişlerdir.

Yine de Alman-Yahudi kökenli yazarlar ve düşünürler, Alman kültürüne biyografik bağlılıklarını, bu geleneklerin bir yüzyıldan daha kısa bir sürede ürettikleri merhametten yoksun dehşet verici olaylarla ne kadar uzlaştırabilirlerdi? Celan’ın şiirinde tekrar tekrar karşı karşıya kaldığı problem buydu. Bu, aynı zamanda *Heidegger’in Çocukları*’nın da şu ana motifidir: Heidegger’in — çoğu Yahudi — en yetenekli öğrencilerinin, Nazi döneminde uygulamaya konulan iğrenç pratikler dikkate alındığında Alman entelektüel geleneklerine derin borçlarıyla yüzleşmeye çalışma tarzları. Ayrıca, Nazizm ile *Kultur* arasındaki gayrimeşru evliliği, bu rejimi çok açık şekilde “liberal sistemin” kaosuna son vermek ve otantik Alman geleneklerin değerini ispat etmek için gerekli altın fırsat olarak gören mandarin* profesörlerin fiilen teşvik ettikleri kuşku götürmez.

Celan örneğinde, Alman kültürünün iliklerine işleyen dilemma kendisini nispeten yara almaksızın hayatta kalan birinin şiirinin *per se/bizatili* içeriğinde olduğu kadar formel yapısında da — birbiriyile uyumsuz bağlantılarda ve hastalıklı ifadelerde — açıkça ortaya koymuştur. Celan, bir post-apokaliptik/kiyamet sonrası bricoleur

* mandarin: eski Çin’deki askerî ve mülki memurlar sınıfına, yani mandarinler zümresine atıfla dönemin Alman entelektüellerini ve devletle ilişkisini tanımlamak amacıyla sık sık kullanılan terimdir; Alman ulusunu Almanya’nın modernleşme döneminde Alman mandarinlerin inşa ettikleri, yaygın kabul gören bir düşüncedir (ç.).

tarzında, dillendirilemez takdire değer amaçlarla kullanılan bir dil-den teselli ve anlam çıkarma girişiminde bulunmuştur. Heidegger'in Schwarzwald (Kara Ormanlar) barınağını ziyareti sırasında, yani Alman bilgeyle buluşması sırasında düşüncelerinin ön sırasındaki tema buydu — “düşünen adamdan çıkacak söz umudu”yla beklemişti.

Kuşağına mensup bir çok Alman gibi Heidegger de hiçbir zaman Alman geçmişinin günahlarını ciddiyetle ele alma girişimine angaje olmamıştır. O bu açıdan kesinlikle Yahudi “çocuklarının” yaptığı şeyi yapmamıştır — Yahudi çocuklarının bir çoğu ona savaş sonrası dönemde şöhretine zarar vermeye devam eden Nazi dönemi sırasındaki cilveleşme ve flört ilişkilerinden açık ve içten bir kopuş — herhangi bir kopuştan çok daha kolay bir kopuş — gerçekleştirmesi için yalvarmıştı.⁴ Tersine dev külliyyatının Nazilerin açtığı savaşın dehşet verici olaylarını ele alma tenezzülünde bulunduğu birkaç pasajında sadece kaçamak ifadeler ve rasyonalizasyonlara rastlanabilir — Heidegger'in tatsız bir şekilde “gaz fırınlarında cetsetler imal etmeyi” “mekanik tarımla” eşitlediği 1940'ların sonunda yaptığı konuşmada olduğu gibi.⁵

Heidegger'le düş kırıcı buluşmasından üç yıl sonra Celan, Holokost'tan hayatta kalanlar için fazlasıyla bildik bir kaderle buluştu: kendisini Sen nehrinin sularına atarak hayatına son verdi.

⁴ Sözü'n gelişi Herbert Marcuse, Heidegger'e 1948'de yazdığı dokunaklı ve etkili mektubunda şunu söyler: “Birçoğumuz uzun zamandır sizden bir ifade, [rejimle] bağlarınızı ve sonunda koptuğunuzu açıkça dile getiren bir ifade bekledik. ... Sağduyu (ve aynı zamanda entelektüeller), felsefe ile Nazizm uzlaştırmayacağı için sizi bir filozof olarak görmeyi reddediyor. Sağduyu bu kanaati doğruladı. Bir kere daha: eğer görüşlerinizi değiştirdiğinize dair kamuya açık bir itirafa bulunursanız, siz (ve biz) şahsınızın ve çalışmalarınızın Nazizmle özdeşleştirilmesiyle (ve dolayısıyla felsefenizin buharlaşarak yok olması tehlikesiyle) mücadele edebiliriz”; aktaran Volin, ed., *The Heidegger Controversy: A Critical Reader* (Cambridge, Mas.: MIT Press, 1993), 161.

⁵ Heidegger'deki bu problem konusunda bakınız: Berel Lang, *Heidegger's Silence* (Ithaca: Cornell University Press, 1977). Keza bakınız: A. Milchman and A. Rosenberg, eds., *Martin Heidegger and the Holocaust* (Atlantic Heights, N. J.: Humanities Press, 1996).

Birinci Bölüm

Giriş:

Felsefe ve Aile Romansı

Öğrencilik Açmazları

Heidegger'in Çocukları'nın kahramanları — Hannah Arendt, Hans Jonas, Karl Löwith ve Herbert Marcuse — “Yahudi kökenli Almanlar” olduklarını düşünen ünlü Yahudi-olmayan Yahudilerdir. Felsefe eğitimi almış entelektüeller olarak onlar kurtuluş ve anlamı Yahudi kültürüne aidiyette değil, kutsanmış Germanik *Geist* ve *Bildung* ideallerinde buluyorlardı. Dördü de Almanya'nın büyük filozofu Martin Heidegger'den ders almıştı. Kilometretaşı niteliğindeki *Varlık ve Zaman'ı* 1927'de yayınlanıncaya kadar neredeyse hiçbir metni yayınlanmamış ise de, Heidegger bir hoca ve ders anlatıcısı olarak yetenekleriyle hatırı sayılır ölçüde şöhret kazanmıştı.

Heidegger'in Yahudi öğrencileri en parlak öğrencileri arasında yer alıyordu. Sözünü ettiğimiz kahramanların her biri yirminci yüzyıl felsefesi ve yazı dünyasında farklı bir yere geldi. Hannah Arendt muhtemelen yirminci yüzyılın en büyük politik düşünürüdür.¹ Çok

¹ Söylemeye gerek yoktur ki, bu tür hipotetik payelerde kaçınılmaz biçimde keyfî bir şey fardır. Diğerleri de muhtemelen Leo Strauss, Antonio Gramsci ve Carl

2 Heidegger'in Çocukları

ileri bir yaşta Hans Jonas Almanya'nın ilk çevre filozofu olarak şöhret kazandı. Herbert Marcuse, hem Frankfurt Okulu'nun felsefi lideri hem de Yeni Sol'un akıl hocası olarak ün — ve kötü şöhret — kazandı. (1960'ların sonlarında bir tarihte, bizatihi Karl Popper tarafından suçlanmıştır.) Karl Löwith 1956'da Almanya'ya döndükten sonra savaşı takip eden dönemin önde gelen filozoflarından biri haline gelmiştir. Kaldı ki, Heidegger'in *Varlık ve Zaman*'ı ithaf ettiği Edmund Husserl de Yahudiydi. Heidegger'in 1930'ların başlarında Nazizme gönüllü katılmasında, hatırı sayılır miktarda ironi — Freiburg Üniversitesi'nin nazi Rektörü ve daha sonra Husserl'in etrafında yetenekli Yahudi öğrencilerin toplanacağı eski asistanı — vardır.

Bununla birlikte, Heidegger'in tavrındaki tutarsızlıklar, ilk bakışta görüldüğü kadar derin tutarsızlıklar değildir. Heidegger'in Yahudi çocuklarından hiçbiri Yahudi kültürünü yaşayan Yahudi değildi. Asimile Yahudiler olarak *Geist*'in büyümesine kapıldıkları için, şahsiyetlerinin açık Yahudi veçhesi çoğu durumda fark edilemez. Löwith, aslında dönme bir Protestandı. Jonas gençliğinde Yahudi eğitimi almıştı ve hayatının geç döneminde Holokost-sonrası teolojinin temaları üzerine birçok etkili metin yayınlamıştı. Yine de, büyük *felsefi eserlerinde* Yahudi etkisi fark edilemeyecek kadar azdır. Arendt, 1930'larda bir süre, Yahudi çocuklarının Filistin'e gönderilmesi için çalışan Paris-merkezli bir organizasyon olan Youth Eliah'la birlikte çalışmıştı. Buna rağmen, Yahudi Temsilciliği'nin Filistin sorununa iki-devletli çözümü reddeden 1943 Baltimore deklarasyonunu izleyen Arendt, siyonizmin en etkili eleştirmenlerinden biri olmuştu. Keza, göreceğimiz gibi, dünya görüşü, hiçbir şekilde, liberal Weimar Cumhuriyeti'nin görünüşünün altında yatan gündelik anti-semitizmden bağımsız olmadığı halde, Heidegger hiçbir

Schmitt'tir. Son ikisinin düşüncesi, sağ-ve-sol kanat politik aşırılığın birbirine yakınlaşması sebebiyle mümkün mertebe uzlaştırılmıştır. Strauss'un — bir felsefe metinleri okuru olarak ferasetine rağmen — tıpkı hemşehrisi Alman-Yahudi mülteciler gibi, Amerikan neo-muhafazakârlığı üzerinde geçici bir etki bıraksa da, modern politikanın taleplerine teğet geçmiyor gibi görünmesi ilginçtir. Bu bağlantı konusunda bakınız: Shadia Drury, *Leo Strauss and the American Right* (New York: St. Martin's Pres, 1997). Strauss ile Arendt'in mukayesesi için bakınız: *Hannah Arendt and Leo Strauss: German Emigrés and American Political Thought After World War II*, eds. P. K. Kellman et al.. (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).

zaman Nasyonal Sosyalistlerin desteklediği ırkçı anti-semitizmi onaylamamıştı. Ona göre, bu bakış açısı, “existential/varoluşsal” sorunları indirgeyici biyolojik terimlerle açıklamaya kalkışması ölçüsünde savunulamaz bir bakış açıydı. Heidegger için biyoloji, “Existenz” veya “Varlık” adına alt edilmesi gereken ondokuzuncu yüzyıl materyalizminin ana sembolüydü.

Bu kitap Heidegger’in Yahudi öğrencileri — entelektüel yönelimleri, doktrinleri ve politik kanaatleri — hakkında ayrıntılı bir incelemedir. Bu tür bir inceleme olarak o, felsefe, siyaset bilimi ve entelektüel tarih arasındaki geleneksel disiplinler sınırları ihlal ediyor. Bu tür bir incelemenin bize öğreteceği şey nedir?

Bu tür bir inceleme bize ilkin, Heidegger’in düşüncelerinin özellikle 1930’ların başlarındaki politik gözden düşüşü nedeniyle hocalık yapmasının yasaklandığı savaş sonrası dönemdeki küresel ölçekte yayılmasını belirleyen şartlar hakkında çok şey öğretecektir. Öğrencilerinin tutumları genellikle Heidegger’in görüşlerinin nasıl benimseneceğinin tayinininde araç işlevi gördükleri için, *Heidegger’in Çocukları* kısmen Heidegger’in fikirlerinin kabulünün tarihiyle ilgili bir incelemedir. Çağdaş araştırma anlayışında, bir düşünceler külliyatı ile onun kabulü arasında hiçbir mutlak ayırım yapılamayacağı fikri klişeye dönüşmüştür. Bu tür nosyonlar moda haline gelmeden uzun süre önce filozof ve eleştirmen Walter Benjamin şu öngörüğü çoktan formüle etmişti: “*Eser, niyetin ölümüdür.*”² Bir kez nesnelleştiklerinde, doktrinler ve fikirler, kendilerine özgü bir hayata geçerek, yazarlarının iradesine meydan okuma eğilimine girerler. Genellikle, izahlar ve yorumlar yazarın niyeti patentli iddiaları aşarlar: yazarlar nadiren kendi eserlerinin en iyi yargıçlarıdır. Bu yüzden, Heidegger’in yetenekli öğrencilerinin yolculuklarını gözleyen kişi eş zamanlı olarak, onun düşünüş tarzının hem zenginliği hem de sınırları konusunda yeni vukuflar edinir.

Heidegger’in Çocukları, kapsamına yerleştirdiği Yahudilerin kendi tarzlarında ünlü düşünürler haline gelmeleri ölçüsünde, “et-

² Walter Benjamin, *The Origin of German Tragic Drama*. Trans. J. Osborne (London: New Left Books, 1977), s. 182; italikle vurgu bana ait.